

Z domova...

K problematice dětských mikrokolektivů

napsala doc. Mária Brenčičiová (RP 1967, 19. IV.), zajímavý příspěvek. Ze zkoumaného počtu 275 školních dětí uvedlo činnost na dvoře nebo na ulici 269 dětí; činnost neorganizovaná tedy zcela převládá nad organizovanou. Z uvedeného počtu jen 146 dětí uvedlo činnost v pionýrské organizaci — děti ji povětšinou chápou jako povinnost. Pokud jde o problematiku dětských neformálních mikrokolektivů, autorka především zjišťuje, že přirozená dětská skupina vzniká spontánně z vůle dětí, které chtějí být s kamarády, nejčastěji na ulicích a na dvorech. „Ne vždy se podaří vytvořit takové vzájemné vztahy mezi dětmi jedné třídy, jednoho oddílu, aby část z nich toužila být co nejčastěji a nejdéle spolu i mimo vyučování. Proto raději vyhledávají po vyučování společnost jiných dětí, nejčastěji ze svého nejbližšího okolí, a vytvářejí si přirozené skupinky. V nich pocítují uspokojení z činnosti, radost z toho, že si dělají samy to, co chtějí. Tady se uskutečňují jejich zájmy a potřeby. Nejsou nikým kontrolovány zvenku, ale uvnitř skupinky se vytvářejí vzájemné vztahy a vzájemná kontrola.“ Na oblíbených místech se děti scházejí denně, zahrají si a popovídají. Složení těchto přirozených skupin bývá různé, nejčastěji jsou samostatné skupinky chlapecké a dívčí. Děvčatům lépe vyhovují docela malé mikrokolektivy, nejlépe čtyři kamarádky; hochům vyhovují kolektivy větší. V přirozené skupince neexistuje složení podle určitého věku; vytvářejí se z mladších i starších dětí. Jejich stabilita je značná, skupinka zůstává po dva až tři roky beze změn; i pak, když jedni přicházejí a druzí odcházejí, jádro skupiny zůstává.

Ač tedy jde jen o dílčí průzkum provedený v malém početním rozsahu, nediferencovaný podle specifických místních poměrů (velkoměsto — venkov) atd., přece jeho výsledky naznačují, jak rozsáhlé úkoly čekají sociologii mládeže i na tomto poli. Je to také další doklad správnosti názorů, o nichž jsme se zmínili v glose *K sociologii naší mládeže* (SČ 1967, č. 1, str. 100). Soudíme dále, že z podobných — a ovšem rozsáhlejších a úplnějších — zjištění by také měly vycházet četné novinářské úvahy o práci pionýrských organizací (například *Mladá fronta*, 1967, č. 114) a že by těmto úvahám měla sociologie mládeže, i té nejmladší, poskytnout věcný a objektivní základ.

O průmyslové sociologii a jejím rozmachu

píše M. Stříteský v *Podnikové organizaci* (1967, 4), kde zároveň stručně analyzuje vývojové etapy vědy o řízení práce a hospodářství: Za zakladatele vědy o řízení je všeobecně pokládán F. W. Taylor, z jehož nejbližších spolupracovníků třeba uvést Gilberta, Gantta a H. Emersona, který proslul svými „Dvanácti zásadami výkonnosti“. Tato etapa je dále spojena se jménem francouzského průmyslníka H. Fayola, autora knihy *Všeobecné a průmyslové řízení* z r. 1916, který je v soudobé západní literatuře označován za „skutečného otce moderní teorie řízení“. Druhá vývojová etapa, pro niž je charakteristická snaha o komplexní vědecký přístup k problematice řízení, je známa jako „human relations“. „V poválečných letech“ pokračuje autor „dochází k další vývojové etapě vědy o řízení v podmínkách kapitalismu, shodou okolností opět v USA, kde lze zaznamenat velký rozvoj průmyslové sociologie. Jde o tzv. „manažerské teorie“. Jejich hlavní myšlenkou je „teorie elit“, která rozděluje kapitalistickou společnost na řídící elitu a řízené masy. Výraznou osobností v této etapě je sociolog G. E. Mayo, který má řadu následovníků. Z dalších významných buržoazních teoretiků z oblasti teorie řízení nutno uvést především L. Urwika, R. C. Davise, J. C. Vorthyho, E. Daleho, P. E. Holdena, J. C. Bakera a J. Martindela.“ Autor se dále zmiňuje o kybernetice jako zvláštní samostatné etapě vědy o řízení a dodává, že rozmach vědy o řízení, složitost problémů, prostředků a nástrojů řízení vedly kapitalisty k tomu, aby si pro řízení mamutích podniků vybírali „lidi s vynikajícími schopnostmi a vysokými odbornými znalostmi, profesionály v oboru řízení“. V závěru pak autor vyjadřuje názor, že „to nejlepší, skutečně vědecké, co je obsaženo v těchto teoriích, v praxi a v technice řízení, patří zákonitě nám, naší socialistické společnosti“.

Stav trestné činnosti mládeže a zřízení Ústřední komise péče o ohroženou mládež

Statistika trestné činnosti naší mládeže ukazuje, že proti předchozím čtyřem letům nastal loni nepatrný pokles trestné činnosti mládeže mezi 15.—18. rokem věku. Současně však statistika signalizuje rostoucí počet mladých delikventů v severních, východních i západních Čechách, a také v Praze; v těchto místech je trestná činnost mládeže

téměř o 3 % vyšší, než je celostátní průměr. Zvláště znepokojivý je růst nejmladších provinulců do 15 let.

Podle zpráv denního tisku (např. „Práce“ z 2. III. 1967) byla zřízena Ústřední komise péče o ohroženou mládež, jejímž předsedou je generální prokurátor dr. Bartuška. Komise bude usilovat o to, aby se při odborech školství a kultury ONV zřizovala oddělení péče o děti a místa krajských inspektorů této péče. Na pomoc rodičům žáka, u něhož se projeví poruchy chování, se budou zřizovat pedagogicko-psychologické poradny. — Vláda připomněla též radám KNV povinnost budovat dětské domovy se zvýšenou výchovnou péčí a domovy mládeže s ochrannou výchovou, a rozšiřovat jejich kapacitu. Za stěžejní úkol komise označil dr. Bartuška též zabezpečení kvalifikované péče a výchovy v dětských domovech a domovech mládeže s ochrannou výchovou.

Postupující dezintegrace československé rodiny

je zřejmá nejen z občasných úvah v tisku, ale ještě názorněji z přímo alarmujících statistických dat z poslední doby, jež znovu varovně zdůrazňují potřebu všestranného sociologického rozboru všech příčin i forem těchto úpadkových a nebezpečných zjevů v těle i duši naší národní společnosti. Poslední statistická data o naší rodině za rok 1966 totiž ukazují.

1. že jsme dosáhli po druhé od konce války vůbec nejnižšího populačního přírůstku, protože přirozenou směnou nám přibýlo pouze 80 583 obyvatel; tato depopulace je pak především českým zjevem: Slováků přibýlo (podle odhadu) 49 tisíc, Čechů pouze 27 tisíc. V celém státě se narodilo téměř o 10 000 dětí méně než v roce 1965;

2. že potratovost stoupá. Loni bylo ohlášeno celkem 115 463 potratů. Žádosti o umělé přerušení těhotenství bylo podáno o 11 tisíc více než v roce 1965. O umělé přerušení prakticky žádá každá čtvrtá těhotná žena; v českých krajích při třetím těhotenství dochází častěji k potratu než k porodu;

3. že celková roční úmrtnost byla ještě o něco vyšší než v r. 1965. Celkem zemřelo 141,9 tisíc osob (nově narozených přibýlo jen 80,5 tisíc), střední délka života proto u nás v posledních letech stagnuje. Stoupá také sebevraždnost, a to o 7,4 % — na 3 273 osob.

Sociologie ve školení vedoucích pracovníků

Při rozboru problémů, které stojí před moderním pojetím podnikového školství, položil dr. A. Suchánek také otázku, jak by se měly připravit osnovy pro výchovu vedoucích pracovníků, a odpovídá na ni — po našem soudu — v podstatě správným způsobem: konstatuje totiž (Podniková organizace, 1967, č. 4), že u většiny vedoucích hospodářských pracovníků převládá jednostranně technické zaměření jejich myšlení. Takový stereotyp se stává brzdou dalšího

duševního rozvoje lidí. Budou se proto muset osnovy zaměřit přednostně na rozšíření, zkvalitnění a modernizaci jejich všeobecné orientace, tedy na tzv. všeobecné vzdělání. Kromě nezbytné matematiky a logiky se naše úsilí soustředí na další disciplíny, na sociologii a psychologii, ale i na historii a na umění, na biologii, na teorii řízení a na informaci a posléze (ale rovněž nezbytně) i na studium cizích jazyků. Je to proto, aby vedoucí pracovníci získali především završený přehled o nejnovějším stavu dnešní vzdělanosti, aby vedle soudobých základních poznatků nabyli nového pohledu na svou funkci i na své postavení v podniku a v jeho společnosti, a také na vzájemnou vazbu společenských a jiných stránek podniku. Aby si uvědomili také širší společenské souvislosti a osvojili si tvůrčí myšlení, které jim umožní zaujímat pružný a iniciativní postoj k novým skutečnostem.

Podnětný je i další autorův námět, opřený o výzkumy západoněmeckých sociologů. Všechny formy vzdělání by měly probíhat v pracovní době, protože jen tak můžeme nejlépe kontrolovat i využívat studijní i pracovní doby studujících. „I zdatnému člověku opravdu stačí týž den buď intenzivně studovat nebo pracovat. A opravdové studium není — a nikdy nebylo — jakýmsi soukromým zájmem. Je-li efektivně zaměřeno, vedeno a plněno, je to činnost na výstom společensky hodnotná. To už by jednou mělo být jasné všem.“

Další příspěvek k sociologii mládeže

otiskl v 1. čísle letošního *Plamene* Zdeněk Kriebel pod nadpisem *Víme nebo nevíme*. Redakce časopisu označila Kriebelův příspěvek jako „upřímné a nanejvýš zaujaté rozhorlení“, které svým subjektivním přístupem k problematice mládeže je schopno vyvolat diskusi; ta byla skutečně v časopisu zahájena a rozšířena i na akademickou půdu (např. diskuse na Institutu novinářství 27. IV.). — K uvedenému článku připisujeme několik poznámek, protože ho vůbec nepokládáme za zaujaté rozhorlení, nýbrž spíše za přiměřeně vzrušené reagování na tvrdá fakta, na která také SC v této rubrice soustavně upozorňuje (viz např. předchozí poznámku o postupující dezintegraci čs. rodiny a mnohé jiné příspěvky k sociologii mládeže v předchozích číslech).

Pokud tedy jde o základní materiál k sociologické analýze naší mládeže (i rodiny), Kriebel konstatuje, že Československo patří k světové špičce v rozvodovosti a je „držitelem světové bronzové v sebevraždnosti dětí“: ze sta úmrtí mezi 15. až 19. rokem je dvanáct sebevražd. Uvádí dále alarmující fakt: stoupající těhotnost děvčat mezi 12. až 16. rokem. U nezletilých dívek mezi 12. až 18. rokem bylo v roce 1961 11 300 porodů (4750 žádostí o interrupci), v roce 1962 11 700 porodů (4800 žádostí o potrat), v roce 1963 12 300 porodů a v roce 1964 — přes 20 000 porodů.

Z těchto faktů i z „autentických (protokolárních i magnetofonových) záznamů výpovědí mladých o sobě samých“ pak autor vyvozuje obecné citové zhrubnutí už u dětí obojího pohlaví, kanálový slovník (dodejme: i u akademické mládeže), asociální projevy v násilných a vandalizačních činech, vzrůst skryté prostituce u dívčí mládeže — „podstatná část mladé generace dotahuje konzumentství sexu na hranici společenské únosnosti“, krutý postoj k starým lidem atd. In puncto sexu uvádí autor jako zásadní postoj mládeže skupinovou promiskuitu, již někdy tato mládež proklamuje jako moderní věc: „nejde než o bezuzdnost okamžitých realizací animálních instinktů, o konzum sexu, o primitivnost“. (Trapná je tu i rezignace zoufalých rodičů: „Alespoň ať se nenakazí, a když bude těhotná, aspoň aby věděla, s kým to má“.)

Pokud jde o celkový životní postoj této mládeže, vytýká jí autor nedostatky individualizace a zabývá se „prázdnem a nudou tam na dně, které nestačí zabýdlet ani džes, ani alkohol“, ani sexuální excesy.

Sociolog by chtěl své sondy právě v této otázce opřít o široký a co nejširší materiál konkrétního průzkumu, jenž by ovšem také diferencoval sám pojem mládeže — věkově, původem, vzděláním, pracovním zařazením, prostředím (venkov, město, velkoměsto) apod., čímž jediné lze pravdivěji vystihnout charakteristické i proměnlivé rysy celé naší mladé generace. Nic takového ovšem dosud nemáme, a tak i když Kriebelův soud je v tomto smyslu a rozsahu nutně jednostranný, je třeba mu věnovat pozornost.

... i z ciziny

Anketa o budoucnosti polské sociologie

Institut společenských věd Polské akademie věd uspořádal anketu o potřebách a možnostech vědeckého rozvoje na příštích 10 — 20 let, jíž se účastnilo 115 představitelů všech směrů humanistiky. Účastníci ankety (podle Trybuny 1967, č. 107), především polští sociologové, kladně ocenili možnosti, které pro vědu přináší dlouhodobé plánování; někteří však nesouhlasili s příliš dlouhodobými plánovacími termíny. Profesori Maria Ossowska, N. Lubnicki, P. Rybicki i doc. Jerzy Wiatr se vyslovili pro kratší, pětileté a maximálně desetileté období plánování, a to s ohledem na společenskou proměnlivost naší doby. Prof. Rybicki jako další důvod krátkodobějšího plánování výslovně uvedl, že nové vědecké objevy či neočekávaná revize názorů dnes obecně přijímaných mohou nastolit zcela novou badatelskou a vědeckou problematiku. Sociologové i filosofové kladně ocenili vysokou úroveň fundamentálních vědeckých oborů v Polsku, současně však žádali prohloubení humanistických studií. Prof. Tadeusz Kotarbiński se např. dožadoval zavedení etiky, praxeologie a logiky do studijních pro-

gramů všech vysokých škol, a základů těchto věd i do středních škol. Prof. Ilja Lazari-Pawlowska kritizovala skutečnost, že existuje pouze jedna stolice etiky na varšavské universitě. Prof. Jan Szczepeński a doc. Dyzma Galaj upozornili na nedostatky i v rozvoji polské sociologie, dožadovali se hlubšího i rozšířenějšího studia sociologie venkova a také rozšíření sociologických studií o dělnické třídy. Značná pozornost byla v této anketě věnována i možnostem mezidisciplinárních studií; prof. Roman Ingarden se např. dožadoval vytvoření institutu, který by se věnoval komplexnímu a všestrannému studiu člověka, v němž by se za jedním stolem mohli setkat specialisté jednotlivých oborů, jež mají vztah k lidské individuální i společenské problematice.

Maďarské úsilí o obrat v populačním vývoji obyvatelstva

Také v Maďarsku v posledních letech velmi poklesla porodnost, a proto státní správa hledá opatření, jak změnit tuto situaci, tak důležitou z hlediska státu i socialistické společnosti. Prvým opatřením, které má přinést obrat v neblahém populačním vývoji, je vládní nařízení, které se vztahuje na všechny děti narozené po 1. lednu 1967 a stanoví zvláštní podporu pro ženy — matky. Podrobněji se zabýval ustanoveními tohoto nařízení dr. J. Prokopec v Práci (4. IV. 1967), a proto zde zaznamenáváme pouze nejpodstatnější: Zvláštní podpora náleží pracující ženě, která byla bezprostředně před narozením dítěte po dobu dvanácti měsíců v nepřetržitém pracovním poměru, nebo byla v průběhu jednoho a půl roku předtím zaměstnána úhrnně dvanáct měsíců. Podpora činí 600 forintů měsíčně (asi 420 Kčs), u členek zemědělských družstev 500 forintů. Je-li více malých dětí, přísluší podpora podle jejich počtu. Tato zvláštní pomoc zaměstnaným matkám se poskytuje až do doby, kdy dítě dosáhne dvou a půl roku věku, avšak doba poskytování této podpory dohromady s mateřskou dovolenou nesmí překročit třicet měsíců. Doba, po kterou se podpora poskytuje, se plně započítává do doby strávené v pracovním poměru.

Sociologie dělnické třídy v Polsku

Polská dělnická třída je charakterizovaná především značným početním vzrůstem, zvyšující se vzdělanostní úrovní a také tím, že je to třída svým původem nová, rekrutující se z valné části z nedělnického, především venkovského prostředí. Svědčí o tom statistická data i výsledky prováděných sociologických rozborů, jejichž hlavní závěry shrnul J. Kraszewski (Trybuna 1967, 90). Podle posledního sčítání je v Polsku přes pět miliónů dělníků, z nichž více než polovina pracuje v průmyslu, půl miliónu zaměstnává stavebnictví a doprava; každý šestý „statistický Polák“ je tedy příslušníkem dělnické třídy. Průmysl je největším pracovištěm polské dělnic-

ké třídy, především pak strojírenství, elektrotechnika, výroba vozidel atd. Pokud jde o vzdělanostní a kulturní úroveň, má 54,5 % celkového počtu polských dělníků základní školní vzdělání, 2 % střední. Více než 70 % dělníků má ve své domácnosti osoby se středním nebo akademickým vzděláním.

Tyto údaje nejsou ovšem konečné; průzkumy polských sociologů prováděné mezi 3800 dělníky v průmyslu a 460 dělníky ve stavebnictví odhalily příčiny pomalejšího růstu jejich kulturní a vzdělanostní úrovně: 57,9 % jejich matek a 50,91 % otců neukončilo ani základní školu; zčásti byli analfabeti. Poměrně nejvyšší úrovní školního vzdělání se vyznačují dělníci zaměstnaní v těžkém průmyslu — 36 % z nich má odborné vzdělání; počet dělníků, kteří přicházejí na pracoviště bez základního vzdělání, se neustále zmenšuje, naopak roste počet dělníků, kteří mají plnou odbornou kvalifikaci či střední vzdělání. Současná polská dělnická třída je svým sociálním původem značně nová; dělnický původ má méně než polovina, 55 % průmyslových dělníků a 63 % stavebních dělníků se narodilo na venkově. Z podrobnější sociologické sondáže vyplývá, že ze 3800 zkoumaných dělníků začalo asi 27 % pracovat před rokem 1939, 9,6 % v letech 1939—1944, 56,8 % po roce 1944.

Pouze v letech 1949—1955 opustilo polskou vesnici více než milión osob, především mladších, kteří našli zaměstnání v rostoucím průmyslu. Pověštině měli nízkou kvalifikaci, neznali zásady masové produkce, nebyli připraveni k adaptaci v novém prostředí. To ovlivňovalo pracovní disciplínu i efektivnost práce a opožděvalo integrační procesy. Z průzkumu sociologů v závodě „Ursus“ vyplývá, že proces pracovního přizpůsobení dělníků venkovského původu trvá pět až sedm let; proces kulturní a ideologické integrace je ještě delší.

Práce a úkoly závodních sociologů

Oddělení sociologie práce při Polské sociologické společnosti (PTS) zjistilo data o zaměstnání sociologů v závodech, která se týkají současně i perspektivních výhledů do roku 1975. Vzrůst počtu závodních sociologů ukazuje následující tabulka, otištěná v časopise Organizacja, Metody, Technika (1967, 3):

Rok 1964	500 osob	(nedostatek 202 osoby)
„ 1965	580	„
„ 1970	1130	„
„ 1975	1570	„

Největší část sociologů je zaměstnána v průmyslu. V souvislosti s tím — pokračuje uvedený časopis — vyvstává otázka, zda univerzitní studia mají připravovat k praktické

práci, či podávat všeobecné znalosti předmětu. Až dosud univerzitní studia nepřipravovala sociology pro práci v závodech. Jedině lódzská universita měla specializaci v sociologii práce. Proto byl nyní zreformován studijní program na katedrách sociologie a byla zavedena specializace — sociologie průmyslu. Také Institut sociologie Polské akademie věd zorganizoval seminář o sociologii práce. Protože se pocituje nedostatek edic z této oblasti, jedná se o založení nového sociologického časopisu, který by byl speciálně věnován otázkám sociologie práce. Od počátku letošního roku organizuje Institut práva varšavské university dvakrát měsíčně rozhovory z oblasti sociologie řízení.

Facta i futura ve Francii

Díky moderním metodám kybernetickým, používání elektronických matematických strojů, možností přesné analýzy společenských i kulturních změn a pohybů, byla překročena hranice mezi utopistickými fantaziemi a zásadním předvídaním budoucnosti. Nicméně je třeba odlišovat fakta, tj. to, co se stalo a bylo vykonáno, od toho, co snad teprve bude; pouze fakta jsou proto dostupná vědeckému poznání a předvídaní budoucnosti — s jejími tak mnohými a komplikovanými elementy — se může pouze zřetlem považovat za vědu, futurologii. Nicméně Bertrand de Jouvenel svou knihou *L'Art de la conjecture* dokazuje, že „intelektuální konstrukce pravděpodobné budoucnosti je dilem umění v plném smyslu toho slova“. „Předpovídáme“ vlastně běžně v našem každodenním životě osobním i společenském. Člověk nejen reaguje na aktuální podněty, ale pracuje pod vlivem představ o budoucích událostech. Člověk projektuje a vrhá své představy v čas, který ještě není. Můžeme tedy lépe pracovat a projektovat, dovedeme-li lépe předvídat, domýšlet se podoby budoucnosti. Ovládáme toto umění dost dobře v technologii i jinde, jak podrobně vykládá např. M. Czerwiński v úvaze *Sociologia, prognozy, planowanie* (Kultura i Społeczeństwo 1966, 4), ale B. de Jouvenel varuje: „Je naléhavou potřebou zaangažovat v procesu předvídaní humanistické vědy, bez nížž společenská potřeba v tomto směru bude uspokojována extenzí technologie, což znamená, že směr rozvoje viděný z hlediska „předmětů“ bude uplatněn na „podněty“ a naučíme se jimi manipulovat jako s „předměty“.

Prof. Stefan Żółkowski připomíná na okraj těchto rozprav o „vědecké futurologii“ úlohu, jíž tu musí převzít sociologie: Abychom mohli úspěšně pracovat — píše v *Trybuně* 1967, 104 —, je skutečně třeba rozpoznat pravděpodobnou vizi budoucnosti. „Proto má být heslem dne intenzivní rozvoj příslušných sociologických studií, prací o souběhu kultury, studií o metodologii předvídaní, pokusů o modelování příští společnosti a její kultury, studií o široce pojatých plánech společenské spotřeby“.

provedli pracovníci university v městě Poona ve státě Maharashtra a v New Delhi. Vybraný obvod byl jakýmsi „mikrokosmem indického politického života“, obrazem jeho sociálního, náboženského a kmenového složení. Průzkum zahrnul přes 190 tisíc osob a zároveň se týkal padesáti kast, lidí, kteří v tomto obvodu mluví stem jazyků, vyznávají osm různých náboženství, představují čtyřicet různých pracovních profesí a mají roční příjem od 200 — 10 000 rupií. Průzkum zahrnul muže i ženy od 21 let, analfabety i kulturně pokročilé. Výsledky tohoto sociologického průzkumu, který byl prováděn dotazníky i doplňující metodou přímých rozhovorů, shrnuje V. M. Sirsikara v řadu závěrů: Programy politických stran, které se soustředily na základní úkoly celostátního ekonomického a sociálního rozvoje a na otázky zahraniční politiky, byly nesrozumitelné a zcela abstraktní pro většinu voličů. Rozšiřované pak v místním tisku i letáčích, měly opět malý vliv na značné procento analfabetů mezi voliči. Cílem propagační akce politických stran byla hlavně snaha, aby si voliči zapamatovali symboly jednotlivých stran, které byly vytištěny na volebních listinách, a jména kandidátů. Vcelku tedy byly výsledky propagandistické kampaně nedostatečné. Ukázalo se, že rozhodující vliv na výsledky voleb měly společenské podmínky. V Indii rozhodnutí voličů určuje hlavně kastovní příslušnost, náboženské vyznání, rodina. O společensko-ekonomické pozici rozhoduje opět kastovní příslušnost. Bez ohledu na vyšší důchodu i způsob zaměstnání mají brahmíni vyšší status než příslušníci jiných kast. To ovšem neznamená, že kasty jsou jediným činitelem politického postoje voličů. Politické strany, skupiny nátlaku a v jisté míře i stranická příslušnost přece jen začínají pronikat bariéry kast, třebaže politická role kast stále ještě stojí na prvním místě. Značný tlak na rozhodnutí voličů vyvíjí také rodina. Velká část voličů hlasovala podle instrukcí hlavy rodiny, v mnoha případech pak tato hlava dostává instrukce od své caste panchayat; někdy tuto kastovní organizaci představuje kněz, jindy politický pracovník. Ukazuje se tedy, že základem hlasování voličů nebyla osobní rozhodnutí, ale rozhodnutí skupiny (kastovní, náboženské), do které volič náleží. (Podle „Kultura i spoleczenstwo“ 1966, IV.)

Egypt má vedle tradičního mohamedánského vysokého učení Al-Azhar, jednoho z nejslavnějších a nejstarších myšlenkových středisk na arabském Východě, čtyři státní university a další dvě fakulty, které jsou zárodkem dalších universit. Vedle nich existuje v Káhiře americká universita, k níž je přičleněn Institut společenských věd. Pokud jde speciálně o studium sociologie v Egyptě, stojí na prvním místě Státní institut kriminologie a sociologie v Káhiře, který také vydává časopis věnovaný přehledu kriminologických a společenských věd, v němž se stále častěji vyskytují sociologické studie — např. o trestnosti mládeže, příčinách prostituce, o specificky arabské problematice, o používání hasiče a o společenských důsledcích tohoto sociálního zla, o brlozích v předměstí Káhiiry atd.

V roce 1959 byl v Káhiře založen Institut veřejného mínění a informací, který se zvláště zabývá působením rozhlasu a televize na posluchače — televize byla v Egyptě dána do provozu až v r. 1960; některé výsledky těchto průzkumů byly publikovány v kvartálníku Přehled společenských věd, který byl založen v roce 1964. Zajímavý a specificky arabský je problém náboženských relací televize i rozhlasu, které především recitují Korán. Veřejnost se všeobecně vyslovuje pro pokračování tohoto vysílání, diskutuje však o tom, zda je lépe slyšet recitátora, či vidět na obrazovce napsané verše Koránu, aby si je každý mohl sám číst.

Při zmíněné americké universitě v Káhiře je vybudováno Ústředí společenských věd — Social Research Centre —, jehož ředitelkou je Egyptanka dr. Laila El-Hamamsy. Tento institut studuje především problémy urbanistiky, industrializace, otázky přesídlenců, četné demografické problémy v egyptské společnosti, v níž dochází k zásadním změnám. Četné sociologické publikace, které z této činnosti vznikly a jejichž autory jsou Egyptané i Američané, vycházejí v mateřské zemi i v USA. Do řady těchto prací patří např. kniha zmíněné dr. Laili El-Hamamsy, napsaná pro UNESCO a vydaná v r. 1959 v Káhiře pod názvem *Rural and Urban Social Structure in Egypt*. Další egyptští sociologové Janet Abu Lughod a Lucy Armin otiskli v americkém časopisu *The Journal of Marriage and Family Living* studii *Egyptian Marriage Advertisements: Microcosms of a Changing Society*.

Václav Osvald